

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

Кудояр Олена Юріївна

УДК 330.322.3 : 334.716

**РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ВНУТРІШНЬОГО
ІНВЕСТУВАННЯ НА ПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ**

Спеціальність 08.02.02 – економіка та управління науково-технічним прогресом

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор

Андрєєва Тетяна Євгеніївна,
Харківський державний технічний університет
будівництва та архітектури,
завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Дикань Володимир Леонідович,
Українська державна академія залізничного транспорту,
завідувач кафедри економіки, організації і управління підприємством;
кандидат економічних наук
Строкович Ганна Віталіївна,
Харківський державний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту.

Провідна установа: Інститут економіки, відділ ефективності інвестицій та

відтворення основних фондів,
Національна академія наук України, м. Київ.

Захист відбудеться „22” квітня 2003р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.050.02 у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

Автореферат розісланий “17” березня” 2003р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради _____ Гаврись О.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вимоги сучасної науково-технічної революції й міжнародної конкуренції формують проблему пошуку адекватних умовам ринкової економіки механізмів забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств промисловості. Одним з основних завдань реформування народного господарства є активізація інвестиційної діяльності та розробка нового організаційно-економічного механізму, що має відповідати вимогам подолання кризи, лібералізації умов роботи підприємств, оздоровленню економіки. При цьому велике значення мають не тільки масштаби залучення інвестицій, але й ефективність їх використання.

Дослідженню змісту, ролі та ефективності інвестування присвячено багато робіт закордонних і вітчизняних учених. За кордоном проблеми інвестування досліджені в роботах М.Баканова, П.Берана, А.Берлі, Ю.Богатіна, Дж.Кейнса, А.Ларіонова, Р.Мінза, Р.Петухова, О.Стоянової, Т.Теплової, М.Хаммера, В.Шарпа, В.Швандара, В.Шеремета та ін. Вітчизняні дослідження відображені в роботах Л.Бакаєва, Є.Бершеди, І.Бланка, М.Герасимчука, В.Диканя, А.Загороднього, І.Зенкової, Є.Купка, О.Пересади, А.Пилипенка, П.Рогожина, Г.Смирнова, Н.Татаренка, В.Федоренка, В.Шевчука, А.Яковлева та ін.

Проте існують завдання, які потребують додаткового дослідження. Це відноситься як до самого інвестування, так і до оцінки його ефективності з урахуванням динаміки макро- і мікропоказників розвитку підприємств промисловості. Потреба в подальших дослідженнях інвестиційних процесів пов'язана також з тим, що ринкова організація економічної діяльності будується на вільному розподілі інвестицій із властивими йому особливостями регіональних і галузевих умов інвестування. Найбільш важливі ці проблеми для підприємств машинобудівної промисловості, бо від якості й конкурентоспроможності їх продукції значною мірою залежить життєздатність національної економіки та перспективи розширення інноваційного розвитку. У зв'язку з цим проблема розробки механізму внутрішнього інвестування є актуальною для промислових підприємств, що і зумовило вибір теми, мети та завдань дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у відповідності з планами науково-дослідних робіт Національного технічного університету "Харківський політехнічний

інститут”, включаючи виконані за участю автора теми: “Дослідження процесів реструктуризації економіки України та їх впливу на покращення інвестиційного клімату” (номер державної реєстрації №0100U001082); “Дослідження процесів реструктуризації економіки України та їх впливу на зміцнення інноваційного потенціалу” (номер державної реєстрації №0102U000971); „Удосконалення теорії та методів проектного аналізу інноваційних проектів” (номер державної реєстрації № 0100U001667).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення інвестиційної діяльності промислових підприємств, розробка механізму внутрішнього інвестування, рекомендацій щодо прийняття інвестиційних рішень та оцінки їх ефективності. Поставлена мета дослідження обумовила вирішення таких задач:

розкриття сутності поняття “механізм внутрішнього інвестування” в сучасних умовах, як інструменту активізації інвестиційної діяльності;

уточнення і систематизація ознак класифікації інвестицій;

аналіз розвитку та особливостей інвестиційної діяльності в промисловості України, а також взаємозв’язку активізації інвестиційної діяльності та введення науково-технічних програм управління підприємством;

удосконалення моделі взаємодії факторів, що впливають на ефективність інвестування підприємств;

розробка теоретичних аспектів створення економіко-математичних моделей для обґрунтування рішень щодо визначення системи інвестування промислових підприємств;

визначення прикладних аспектів механізму внутрішнього інвестування на промислових підприємствах.

Об’єктом дослідження є інвестиційна діяльність на підприємствах промисловості України.

Предмет дослідження – методи оцінки та діагностики об’єктів інвестування, способи формування оптимального інвестиційного портфеля.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети використано методи: аналіз та синтез – для дослідження підходів до інвестиційної діяльності підприємства, оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів та механізму внутрішнього інвестування; систематизація – для удосконалення класифікації інвестицій; математично - статистичний аналіз – для дослідження стану інвестиційного ринку та джерел інвестиційних ресурсів; структурний аналіз – для розробки механізму

внутрішнього інвестування; порівняння – для оцінки стану підприємств промисловості; економіко-математичні – для оцінки ефективності інвестиційних проектів і результатів використання механізму внутрішнього інвестування.

Як джерела інформації використані законодавчі та нормативні акти з питань інвестиційної діяльності; публікації зарубіжних та вітчизняних вчених, дані промислових підприємств про результати їх господарської діяльності, матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

вперше:

розроблено системну модель механізму внутрішнього інвестування у вигляді алгоритму, зокрема, з етапами: формування оптимального інвестиційного портфеля, вивчення інвестиційних проектів і джерел їх фінансування, оцінки конкурентних переваг, які дозволяють підвищити ефективність інвестиційної діяльності на виробництві завдяки оперативному урахуванню зміни факторів внутрішнього і зовнішнього середовища;

запропоновано методичні підходи щодо комплексної оцінки економічної ефективності механізму внутрішнього інвестування шляхом визначення темпів зростання доходу розраховуючи зміни обсягу виробництва під впливом інвестицій в новітні технології з метою поліпшення процесу вибору складу та структури інвестиційного портфеля на промисловому виробництві;

дістали подальшого розвитку:

методичні засади щодо визначення і аналізу фінансового стану промислового підприємства на основі розрахунку показників рентабельності, фінансової сталості, ліквідності та характеристики їх ознак залежно від галузі, стадії її розвитку; обґрунтовано доцільність використання при визначенні інвестиційної стратегії баз даних, створених з використанням розрахунків запропонованих показників за допомогою розробленої програми і інформації про ринкові можливості;

удосконалено:

зміст поняття “механізм внутрішнього інвестування” як об’єкта управління, базуючись на аналізі переваг та недоліків заохочення власних, залучених та запозичених інвестицій; визначено концептуальні засади цього механізму, які розроблені з урахуванням причинно-наслідкових зв’язків між етапами інвестування та вимогами ринку;

класифікацію інвестицій на основі розробки комплексної системи ознак,

зокрема, розширено класифікаційні риси за метою та ступенем ризику інвестиційного проекту, що дає можливість проведення систематичної ідентифікації потенційних інвестиційних джерел;

теоретичні аспекти інвестиційної діяльності – структуровані цілі, етапи інвестування залежно від рівня їх формування, стадії життєвого циклу галузі та фінансового стану підприємства, що дає можливість своєчасно формувати адаптовані до ринкових умов стратегії розвитку підприємства;

методичні рекомендації щодо аналізу та впливу через організацію бізнес-груп на інноваційні фактори (приватизаційні, податкові), що забезпечує підвищення інвестиційного потенціалу промислового підприємства завдяки оптимізації часу та структури інвестування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані розробки можуть бути використані для інтенсифікації інноваційної діяльності на підприємствах промисловості і підвищення ефективності цих процесів. Основні положення й розробки за результатами дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних рекомендацій, які використано в практиці управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств, а також у навчальному процесі в межах курсів “Основи інвестиційної діяльності”, “Техніко-економічний аналіз” “Основи менеджменту”, які викладаються для студентів і магістрів у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” (акт впровадження від 31.10.2002р.). Методичні аспекти оцінки ефективності інвестування та способи створення інформаційної бази були використані при проведенні аналізу результатів господарської діяльності на ДП „Завод Електроважмаш” (акт впровадження № 17 від 14.03.2002р.), пропозиції з формування структури фінансування інвестиційного портфеля застосовуються на ВАТ „Харківський електротехнічний завод „Укрелектромаш” (акт впровадження № 19-34/159 від 25.04.2002р.), методика фінансової оцінки знайшла застосування на ВАТ „Харківський завод тракторних двигунів” (акт впровадження № 01-22/467 від 18.06.2002р.) і ВАТ “Промзв’язок” (акт впровадження № 330 від 03.09.2002р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є особистою роботою автора. З наукових праць виконаних у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї, положення і розрахунки, які є результатом особистої роботи здобувача і становлять індивідуальний внесок автора, а саме: досліджено взаємозв’язок між інвестиційним станом підприємства та

його стратегією, запропоновано заходи, щодо створення сприятливих умов для розвитку підприємства [1]; узагальнено сучасні підходи до впровадження стратегій розвитку підприємства [2]; запропоновано підходи до визначення ефективності механізму внутрішнього інвестування [5].

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та результати досліджень, що містять наукову новизну, були повідомлені та схвалені на: другій і третій міжнародних науково-практичних конференціях: “Исследования и оптимизация экономических процессов” (м. Харків, 2000 р.,

2001р.); восьмій, дев'ятій і десятій міжнародних науково-практичних конференціях “Информационные технологии: наука, техника, технология, образование, здоровье Micro CAD’ 2000, 2001, 2002” (м. Харків, 2000р., 2001р., 2002р.); третій, четвертій і п'ятій науково-практичних конференціях “Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених” (м. Харків, 2000р., 2001р., 2002р.); науково-практичній конференції “Проблемы и пути оптимизации налогообложения в Украине” (м. Харків, 2000р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в 18 роботах, 12 з яких у фахових наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій 4,32 ум. друк. арк., з яких особисто автору належить 4 ум. друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та п'яти додатків. Повний обсяг дисертації складає 239 сторінок. Робота містить 22 ілюстрації до тексту, 12 ілюстрацій на 12 сторінках; 37 таблиць до тексту, 6 таблиць на 6 сторінках; список використаних літературних джерел містить 161 найменування на 12 сторінках, п'ять додатків на 39 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації складає 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано стан розроблення наукової проблеми та доведено необхідність поглиблення досліджень внутрішнього інвестування промислового виробництва. Сформульовано мету і завдання дисертаційної роботи, її предмет та об'єкт, охарактеризовано наукову новизну одержаних результатів, наведено форми опробування наукових результатів у навчальному процесі та діяльності вітчизняних підприємств.

У першому розділі – “Сучасний стан теорії та методів інвестування промислового виробництва” – проаналізовано теоретичні положення,

вітчизняний і зарубіжний досвід з питань використання інвестицій для поживлення виробничо–господарської діяльності промислових підприємств; визначено вплив особливостей інвестиційного клімату в регіоні на приріст обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції; простежено взаємозв’язок активізації інвестиційної діяльності та створення нових робочих місць. Аналіз існуючих підходів до організації інвестиційної діяльності на промисловому виробництві показав, що кожен з них розглядає інвестування як процес тимчасового користування, тобто відсутній підхід як до визначальної системи, що забезпечує конкурентоспроможність промислових підприємств незалежно від стану економіки, галузі промисловості та її розвитку і фінансового стану підприємства. Тому автором запропоновано синтезоване поняття „механізм внутрішнього інвестування”, що відбиває сутність організації інвестиційної діяльності в ринкових умовах. Під механізмом внутрішнього інвестування розуміється сукупність складових елементів інвестиційної діяльності і різні варіанти їх взаємозв’язку на промисловому підприємстві та за його межами. У дисертації визначено загальноекономічний зміст механізму управління інвестиційною діяльністю, її структурні складові, що забезпечують ефективну взаємодію соціально – економічного, технологічного, інформаційного та законодавчого середовищ для досягнення цілей промислового виробництва та суспільства. Проаналізовано зміст категорії “інвестиції”, доповнено її основні класифікаційні ознаки, з метою систематизації можливих варіантів формування інвестиційних ресурсів промислових підприємств та уточнення пріоритетних напрямків інвестування виробничої діяльності. Порівняльний аналіз інвестиційних джерел, якими користувалися промислові підприємства в Україні в 1990-2001 рр., показав, що основна частина інвестиційних надходжень формується за рахунок власних ресурсів. Хоча ці джерела є найбільш надійними, але вони обмежені за обсягом, а тому не можуть значно впливати на процес активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності. Використання інших джерел фінансування інвестицій обмежується як недосконалістю існуючої законодавчої бази, так і відсутністю довгострокової стратегії розвитку на підприємстві. Дослідження показують, що інвестування власних коштів, як правило, має на меті підтримку діючого виробництва, а не його удосконалення та розширення на основі інновацій, спрямованих на збільшення обсягів і поліпшення якості промислової продукції. Серед основних проблем підвищення ефективності інвестиційної

діяльності на промисловому виробництві виявлені головні: мета інвестування – не інноваційний розвиток, а підтримка діючого виробництва; відсутність методик комплексного планування інвестиційної діяльності з урахуванням потенційних джерел інвестицій; недосконалість системи оцінки майбутньої ефективності інвестиційних проектів та інвестиційної діяльності підприємства. За результатами досліджень інвестиційної діяльності зроблено висновок, що механізм внутрішнього інвестування конче необхідний керівникам промислових підприємств України для забезпечення конкурентоспроможності підприємств та високого рівня розвитку виробництва.

У другому розділі –“Стан внутрішнього інвестування на підприємствах промисловості України” – запропоновано і розроблено модель механізму внутрішнього інвестування з урахуванням головних принципів інвестування; удосконалено методики фінансової оцінки діяльності промислових підприємств та оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Зважаючи на різноманітність факторів, що впливають на обсяги та результати інвестиційної діяльності промислових підприємств необхідна їх систематизація. Взнявши за основу системність головних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, розроблено комплексну модель, що враховує умови інвестиційної діяльності (рис. 1). Така модель відображає сучасну структуру факторів, що безпосередньо впливають на результати роботи механізму внутрішнього інвестування на промисловому виробництві в Україні. Також запропоновано використання різного складу джерел інвестування, відповідно до стану факторів інвестиційних проектів, з метою мінімізації ризиків інвестиційного портфелю промислового підприємства. Використання системи факторів, наведених у моделі, дозволяє заохочувати потенційні джерела інвестицій відповідно до законодавчих вимог. Більш докладно у роботі розглянуто такі фактори: стратегія життєвого циклу галузі та питання податкового кредиту. Проаналізувавши існуючу інвестиційну діяльність на промислових підприємствах Харківської області, в роботі зазначена відсутність системного підходу щодо її реалізації. На сучасному етапі інтегрування економіки України у світову економічну систему розроблена нова концептуальна модель механізму внутрішнього інвестування. Запропонована модель відбиває системний підхід до інвестування, розглядає його з боку потенційного інвестора промислового

підприємства та з боку власників і керівників підприємства.

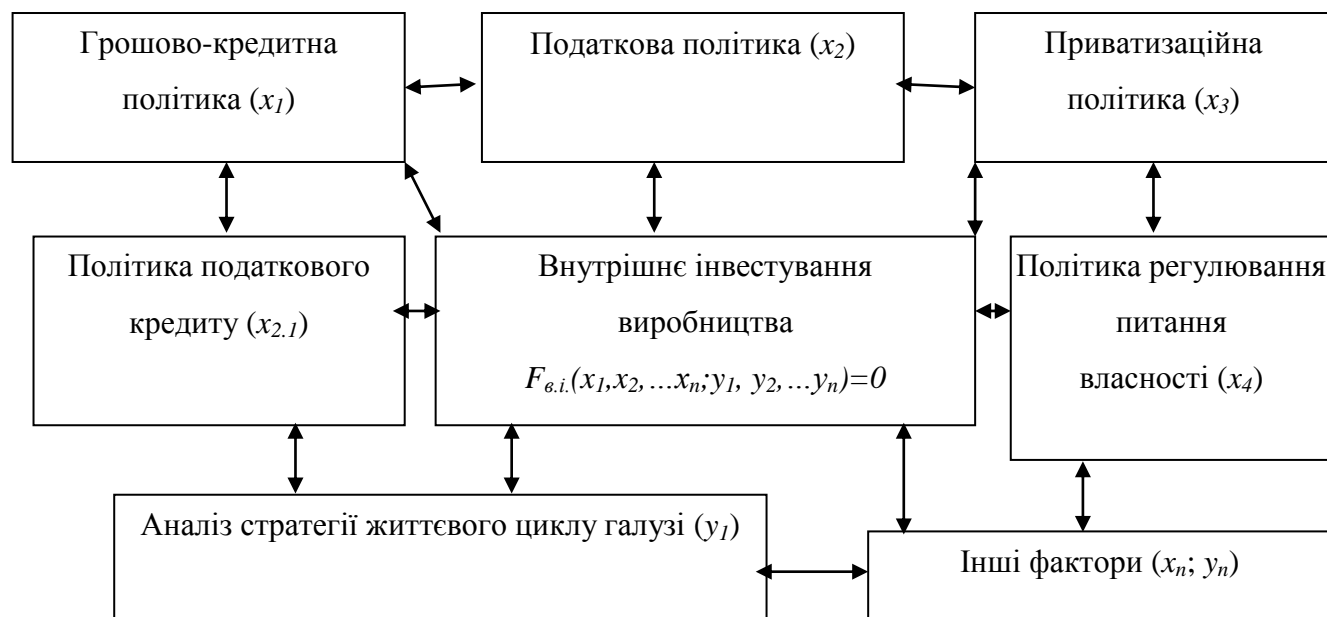

Рис. 1. Фактори формування механізму внутрішнього інвестування

Запропонована модель інвестиційної діяльності є універсальною для всіх промислових підприємств завдяки тому, що вона побудована на основних інвестиційних засадах з відображенням безперервності інвестиційного процесу. В межах моделі інвестиційний процес розбито на етапи: встановлення цілей; розробка інвестиційних проектів і критеріїв їх відбору до інвестиційного портфеля підприємства; пошук, оцінка, залучення різних джерел фінансування інвестиційного портфеля; реалізація інвестиційних проектів, відібраних до інвестиційного портфеля; аналіз інвестиційної діяльності промислового підприємства на основі визначення рівня його конкурентоспроможності. Кожний з перелічених етапів у свою чергу розділяється на підетапи, які є модифікованими циклами підвищення конкурентоспроможності підприємства. У роботі розглянуто кожен робочий елемент механізму внутрішнього інвестування промислового виробництва. Особливість моделі полягає в доповненні інвестиційного процесу етапом формування інваріантного інвестиційного портфеля підприємства на основі „дерева цілей та завдань”. Найбільше за все потребують розробки й удосконалення етапи діагностики, аналізу та оцінки ефективності інвестиційної діяльності промислового підприємства. Етап діагностики є одним із головних етапів інвестування на промислових підприємствах. На цьому етапі починається цикл підвищення конкурентоспроможності підприємства. Аналіз фінансово-господарської діяльності - складова частина повного аналізу діяльності підприємства і процесу оцінки його конкурентоспроможності (рис. 2).

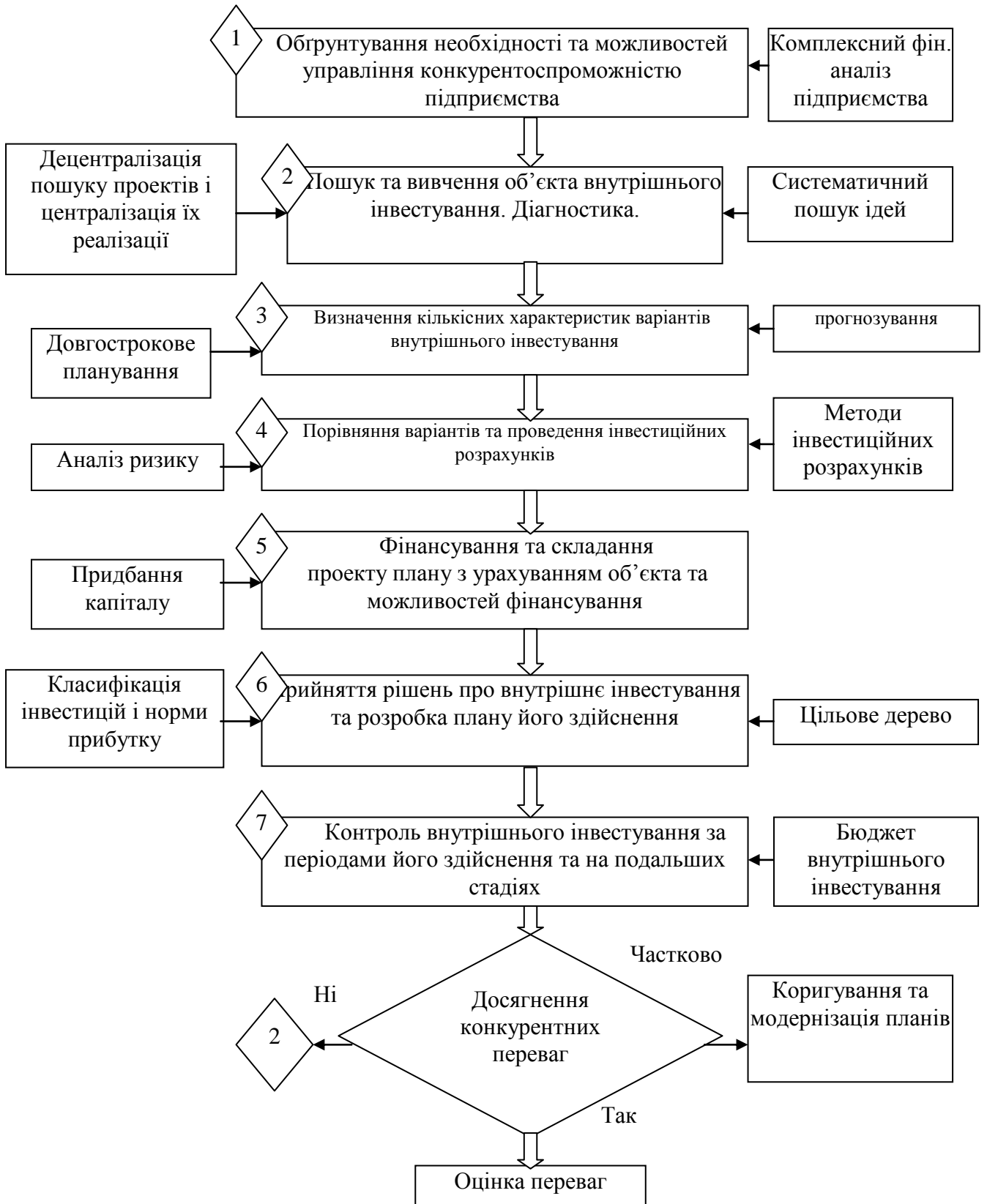

Рис. 2. Концептуальна модель механізму внутрішнього інвестування промислового підприємства

У роботі проаналізовано існуючі модифікації оцінки фінансово-економічних показників та використання їх залежно від мети та ситуації. Враховуючи практичну відсутність системи інвестиційного планування та прогнозування на промислових підприємствах, автором запропоновано використовувати як базу для комплексного аналізу стану підприємства програмний продукт „Аналіз господарської діяльності машинобудівного підприємства”, який спрощує механізм розрахунку та порівняння господарських показників з галузевими та еталонними. Оцінюючи джерела фінансування інвестиційного портфеля автор розробив способи використання матричного аналізу, який дозволяє вибрати їх ефективну структуру (табл.1). Таблиця результатів матричного аналізу, де I_{ij} – інвестиції за i -м інвестиційним об’єктом і j -м джерелом інвестицій, АДР – американські депозитарні розписки, дозволяє деталізувати кожен з напрямків отримання ресурсів, що забезпечує успішну діяльність підприємству залежно від мети інвестування та завдань, які поставлені на першому етапі механізму внутрішнього інвестування.

Таблиця 1

Укрупнена класифікаційна матриця інвестицій

Інвестиційні об’єкти	Джерела інвестицій										
	Внутрішні						Зовнішні				
	Амортизація	Прибуток	Резерви	Емісія цінних паперів	Пайові внески	Інші	АДР	Бюджетний кредит	Комерційні кредити	Іноземні інвестиції	Інші
Нове будівництво	I_{11}	I_{12}	I_{13}	I_{14}	I_{15}	I_{16}	I_{17}	I_{18}	I_{19}	I_{110}	I_{111}
Розширення	I_{21}	I_{22}	I_{23}	I_{24}	I_{25}	I_{26}	I_{27}	I_{28}	I_{29}	I_{210}	I_{211}
Реконструкція	I_{31}	I_{32}	I_{33}	I_{34}	I_{35}	I_{36}	I_{37}	I_{38}	I_{39}	I_{310}	I_{311}
Технічне переобладнання	I_{41}	I_{42}	I_{43}	I_{44}	I_{45}	I_{46}	I_{47}	I_{48}	I_{49}	I_{410}	I_{411}
Планова заміна виробничих фондів	I_{51}	I_{52}	I_{53}	I_{54}	I_{55}	I_{56}	I_{57}	I_{58}	I_{59}	I_{510}	I_{511}

У роботі наведено приклад деталізації запропонованої таблиці для формування оптимального інвестиційного портфеля на прикладі машинобудівного підприємства. Проаналізовано варіанти вибору амортизаційної політики та розподілу прибутку.

У третьому розділі – „Формування механізму внутрішнього інвестування на промислових підприємствах” – викладено комплексну методичку аналізу та оцінки ефективності інвестиційної діяльності

підприємства; обґрунтовано застосування механізму внутрішнього інвестування в промисловості; удосконалено методи оцінки конкурентоспроможності підприємства.; удосконалено методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Необхідність використання механізму внутрішнього інвестування на підприємствах промисловості зумовлена початковою потребою залучення додаткових коштів у промисловість, в якій найменш розробленим є етап комплексної системи прогнозування та оцінки інвестиційної діяльності.

У роботі обґрунтовано необхідність внесення змін до організації роботи промислових підприємств, на основі чого розроблено рекомендації щодо перепроєктування організаційних структур за головною ознакою – наближення до кінцевого споживача виконавців замовлення. Процес перепроєктування підприємств будується на основних засадах реінжинірингу бізнес-процесів: орієнтація на кінцевий результат операційної системи; відокремлення в роботі підприємства бізнес-груп; організація командної роботи по досягненню встановлених цілей підприємства. Перепроєктування за розробленою схемою було проведено в підрозділах ВАТ „Електроважмаш”. Його результатом стало збільшення обсягів замовлень та їх розмірів, зниження накладних витрат підприємства, збільшення кількості зовнішніх інвестицій і фінансова стабілізація діяльності. Для формування інвестиційного процесу на промисловому підприємстві запропоновано методику комплексної оцінки економічної ефективності механізму внутрішнього інвестування, подану на основі математичної моделі „інвестиції - виробництво” (1-2). Методика включає в себе кореляційно-регресійний аналіз, за допомогою якого ефективність дії механізму визначається не одним значенням, а інтервалом, який встановлює керівництво підприємства. Ця економіко-математична модель дозволяє проаналізувати та обґрунтувати управлінське інвестиційне рішення на основі визначення обсягів виробництва, темпів заміни основного капіталу та частини ринку, що контролюється підприємством та їх взаємозв’язок. Перевагами такого підходу до визначення ефективності інвестиційної діяльності є динамічність і гнучкість даної моделі. Вона дозволяє отримати для аналізу показники у взаємозалежності, чого потребує ринкова економіка, а також ефективність, яка визначається не за окремими інвестиційними проектами, а за інвестиційним портфелем підприємства, враховуючи не тільки обсяг інвестицій, а головне - інноваційне їх спрямування.

$$Q = \left(\frac{t}{T}\right) e^{-\frac{t}{T}}, \quad T > 0 \quad (1)$$

$$\begin{cases} \dot{N}(t) = rN \left[1 - \int_{-\infty}^0 N + S \dot{Q} + S \dot{dS} \right] - \alpha P N & \alpha, r > 0 \\ \dot{P} = -bP + \alpha P N & b > 0 \end{cases} \quad (2)$$

де \dot{N} - швидкість зміни обсягу виробництва; Q - зростання обсягу інвестицій; t - час, у який визначається даний показник; T - середній час відновлення капіталу; r - параметр, що характеризує обсяг ринку $[0; 1]$; N - обсяг виробництва; t_0 - час початку дослідження; S - змінна інтегрування $(-\infty; 0)$; α - параметр, що характеризує зміну обсягу виробництва під впливом інвестицій; P - обсяг собівартості; b - параметр, що характеризує структуру інвестицій.

Запропонована економіко-математична модель має стаціонарний режим і встановлює значення внаслідок біфуркації виникнення циклу. В результаті дослідження та обробки результатів були встановлені фактори впливу на ефективність механізму внутрішнього інвестування. Виявлені раніше фактори були проранжовані за порядком значущості. Для підприємств промисловості головними факторами впливу на ефективність механізму внутрішнього інвестування є персонал та інвестиційні методи. В роботі були проведені розрахунки за даною методикою по підприємствах м. Харкова, результати яких дозволяють обирати інвестиційні стратегії розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Інвестиційні стратегії розвитку підприємства

Фінансовий стан підприємства	Інвестиційні стратегії розвитку підприємства			
	ВАТ „Промзв’язок”	ДП „Електроважмаш”	ВАТ „ХЗГД”	ВАТ „ХЕЛЗ”
незадовільний			$I_{2,8}, I_{4,1}, I_{4,8}$	
стабільний	$I_{2,10}, I_{5,1}$	$I_{2,8}, I_{5,1}$		$I_{4,2}, I_{5,1}$

Запропонований механізм внутрішнього інвестування як спосіб реалізації інвестиційної діяльності промислового виробництва має ряд істотних переваг на які вказано вище. Кожній з існуючих форм механізму внутрішнього інвестування властиві деякі індивідуальні переваги й обмеження у використанні. Саме сполучення особливостей кожної форми інвестування в конкретних умовах її реалізації визначає ступінь ефективності. У дисертації запропоновано алгоритм формування механізму внутрішнього інвестування, за яким можна визначити необхідність введення в дію додаткових факторів.

Автором проаналізовано основні переваги і недоліки використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування інвестиційного портфеля, після чого зроблено висновок про необхідність ситуаційного застосування цих джерел на підприємствах промисловості України. Для машинобудівних підприємств найбільшої уваги заслуговує інвестування з метою інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

1. У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми активізації інвестиційної діяльності, що виявляється в розробленому механізмі внутрішнього інвестування, який дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів підприємств промисловості.
2. У роботі проведено аналіз інвестиційної діяльності в Україні, сутності та основних підходів до інвестування, що дозволило обґрунтувати необхідність розробки та практичної реалізації механізму внутрішнього інвестування. Розкрито зміст поняття “механізм внутрішнього інвестування” в сучасних умовах. Проведений аналіз існуючих теоретичних підходів щодо використання різних інвестиційних методів виявив переваги та недоліки сфери застосування вітчизняного та закордонного досвіду. Серед основних інвестиційних проблем розвитку промислових підприємств виявлено: відсутність комплексної оцінки інвестиційної діяльності та формування інвестиційного портфеля, низька частина інноваційного використання інвестицій.
3. З метою проведення системного аналізу варіантів формування інвестиційних ресурсів промислових підприємств та визначення пріоритетних напрямків інвестування виробничої діяльності в роботі запропоновано класифікаційні ознаки інвестицій, що відбивають сучасну структуру інвестиційної діяльності в Україні.
4. Проаналізовані підходи до процесу інвестування було покладено в основу нового механізму внутрішнього інвестування. У розробленому механізмі запропоновані основні елементи, етапи та взаємозв'язки між ними та результатами інвестування. Запропонований механізм відбиває системний підхід до інвестиційної діяльності підприємства, а також розглядає взаємини „інвестор – підприємець”.
5. Аналіз джерел інвестицій у промисловість України і регіональних особливостей інвестиційної діяльності показав недостатність внутрішніх

джерел через кризовий стан економіки. Тому пропонується при реалізації механізму внутрішнього інвестування використовувати методіку оптимізації структури інвестиційних джерел за допомогою матричного аналізу та структурної деталізації.

6. З метою удосконалення процесу роботи з інвестором розроблено методіку комплексної оцінки господарської діяльності підприємства на основі моделі взаємодії факторів, що впливають на ефективність інвестування, яка дозволяє спростити та прогнозувати можливі результати не тільки за інвестиційним проектом, а й в цілому за діяльністю підприємства, що підвищує його рейтинг як інвестиційного об'єкта завдяки мінімізації ризику.

7. На базі досліджень галузевої структури підприємств Харківської області запропоновано методіку оцінки ефективності інвестиційної діяльності промислового підприємства. Основою для цього є розроблена економіко-математична модель, яка дозволяє врахувати, на відміну від існуючих, динаміку практичної реалізації інвестиційної діяльності та сформувати оптимальний інвестиційний портфель підприємства.

8. Дослідження практичних особливостей інвестування, взаємозв'язку активізації інвестиційної діяльності та введення ринкових науково-технічних програм управління дозволили розробити методичні рекомендації щодо практичної реалізації механізму внутрішнього інвестування, основним елементом яких є запропоноване “дерево цілей і завдань” та інноваційна організаційна структура.

9. Міністерству промислової політики України розглянути можливість використання розроблених в дисертації методів оцінювання фінансового рівня промислових підприємств та регулювання інвестиційних витрат як пріоритетних важелів галузевого управління їх діяльністю; рекомендувати промисловим підприємствам для практичного використання пропозиції з формування структури фінансування інвестиційного портфеля.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Андреева Т.Е., Кудояр Е.Ю. Повышение эффективности промышленного производства при трансформационном периоде в Украине // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. – Харьков: ХГПУ. - 1999. - №90. - С. 163-166.

Особисто здобувачем досліджено взаємозв'язок між інвестиційним станом підприємства та його стратегією.

2. Андреева Т.Е., Кудояр Е.Ю. Стратегия роста предприятия на основе создания механизма внутреннего инвестирования // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. - Харьков: ХГПУ. - 2000. - №93. – С. 195-197.

Особисто здобувачем узагальнено сучасні підходи до впровадження стратегій розвитку підприємства.

3. Кудояр Е.Ю. Инвестиционная деятельность предприятия в условиях экономического кризиса // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. - Харьков: ХГПУ. - 2000. - №128. – С. 336-339.

4. Кудояр О.Ю. Обґрунтування рішень політики внутрішнього інвестування підприємства на основі цільового підходу//Ринкова трансформація економіки: Збірник наукових праць. - Харків: Харківський інститут бізнесу і менеджменту.-2000.-№5.–С.110-114.

5. Ивин Л.Н., Кудояр Е.Ю. Оценка механизма внутреннего инвестирования // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. - Харьков: ХГПУ.-2000.-№122.-Часть 1.-С.3-5.

Особисто здобувачем запропоновано підходи до визначення ефективності механізму внутрішнього інвестування.

6. Кудояр О.Ю. Адаптація інвестиційної політики промислових підприємств до ринкових умов // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов.- Харьков: ХГПУ. - 2001. - №131. – С.50-54.

7. Кудояр О.Ю. Урахування ризику при проведенні оцінки ефективності механізму внутрішнього інвестування на підприємстві // Вестник национального технического университета “Харьковский политехнический институт”. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов.- Харьков: НТУ “ХПИ”. - 2001. - №9. - С. 100 - 103.

8. Кудояр О.Ю. Ефективна розробка та впровадження в дію механізму внутрішнього інвестування на підприємствах України // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Карабіна: Економічна серія. - Харків: ХНУ. - 2001. – №530. - С. 170 - 172.

9. Кудояр Е.Ю. Совершенствование амортизационной политики как фактор формирования внутренних инвестиций // Вестник национального технического университета “Харьковский политехнический институт”. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. – Харьков: НТУ “ХПИ”. - 2001. - Выпуск 24. Часть 4. – С. 67-70.
10. Кудояр О.Ю. Моделювання системи інвестування та фінансування промислових підприємств у ринкових умовах // Вестник национального технического университета “Харьковский политехнический институт”. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. - Харьков: НТУ “ХПИ”. - 2002. - №11-1. - С. 143-146.
11. Кудояр О.Ю. Методика формування інвестиційного портфелю промислового підприємства для забезпечення роботи механізму внутрішнього інвестування // Вестник национального технического университета “Харьковский политехнический институт”. Технический прогресс и эффективность производства: Сборник научных трудов. - Харьков: НТУ “ХПИ”. - 2002. –№8-2.-С.80-84.
12. Кудояр О.Ю. Характеристика концепції життєвого циклу реінжинірінгу // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Карабіна: Економічна серія. - Харків: ХНУ. - 2002. – №564. - С. 406-410.
13. Кудояр О.Ю. Вопросы ценообразования в рыночной экономике // Вісник Харківського університету. Серія “Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова”. - Харків: Харківський університет. - 2000. - №456. Частина 1. – С. 200-203.
14. Кудояр Е.Ю. Роль информационных технологий в системе внутреннего инвестирования // Вестник Харьковского государственного политехнического университета. Системный анализ, управление и информационные технологии: Сборник научных трудов. – Харьков: ХГПУ. - 2000. - №99. –С.92-96.
15. Кудояр Е.Ю. Затраты предприятия как объект налогообложения // Ученые записки Харьковского института управления: Серия. “Наука и практика управления”. - Харків: Харківський інститут управління. - 2000. - №2 (6). – С.42-45.
16. Кудояр Е.Ю. Развитие инновационной формы инвестиций в Украине // Вісник Харківського університету: Серія. “Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова” – Харків: Харківський університет, - 2001. - №506. - Частина 1. - С. 190-192.

17. Кудояр О.Ю. Реінжинірінг процесу інвестування промислового виробництва // Вісник Харківського національного університету: Серія. “Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м.Харкова”. - Харків: ХНУ. - 2002. – №551. - Частина 2. - С. 40 - 44.
18. Кудояр Е.Ю. Рыночные механизмы и их влияние на формирование инвестиционной политики промышленных предприятий // Доповіді міжнародної науково-практичної конференції (анотації). Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. -Харків: НТУ „ХПІ”. - 2002. - С. 392 - 393.

АНОТАЦІЇ

Кудояр О.Ю. Розробка механізму внутрішнього інвестування на промисловому виробництві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.02.02 – економіка та управління науково-технічним прогресом. - Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, Харків, 2003.

У дисертації розроблено методичні положення по підвищенню конкурентоспроможності підприємств промисловості України шляхом ефективної організації інвестиційної системи. Удосконалено класифікацію інвестицій. Систематизовано фактори активізації інвестиційного процесу. Розроблено модель механізму внутрішнього інвестування з відображенням основних принципів інвестування. Удосконалено методику комплексного аналізу діяльності підприємств промисловості. Визначено та систематизовано джерела фінансування інвестиційної діяльності. Запропоновано матричний підхід щодо вибору оптимальної структури фінансування інвестиційного портфеля підприємства. Розроблено методику аналізу ефективності роботи механізму внутрішнього інвестування з боку підприємств промисловості з урахуванням якісних і кількісних показників.

Ключові слова: ефективність інвестиційних процесів, управління інноваційними процесами, рівень розвитку виробництва, напрями відтворення основних фондів, фактор часу, критерії ефективності інновацій, накопичення капіталу.

Кудояр Е.Ю. Разработка механизма внутреннего инвестирования на промышленном производстве. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.02 - экономика и управление научно-техническим прогрессом. - Национальный технический университет “Харьковский политехнический институт”, Харьков, 2003.

В диссертации разработаны методические положения по повышению конкурентоспособности предприятий промышленности Украины путем эффективной организации инвестиционной системы. Усовершенствовано классификацию инвестиций. Систематизировано факторы активизации инвестиционного процесса. Разработана модель механизма внутреннего инвестирования с отображением основных принципов инвестирования. В рамках модели инвестиционный процесс разделён на этапы: установление целей; разработка инвестиционных проектов и критериев их отбора в инвестиционный портфель предприятия; поиск, оценка, привлечение разных источников финансирования инвестиционного портфеля; реализация инвестиционных проектов; анализ и оценка инвестиционной деятельности промышленного предприятия на основании оценки уровня его конкурентоспособности. Каждый из перечисленных этапов разделяется на подэтапы, которые представляют собой модифицированные циклы повышения конкурентоспособности предприятия. В работе рассмотрен каждый рабочий элемент механизма внутреннего инвестирования промышленного производства. Особенностью модели является дополнение инвестиционного процесса этапом формирования инвестиционного портфеля предприятия, на основе дерева целей и задач. Каждой из существующих форм механизма внутреннего инвестирования присущи некоторые индивидуальные преимущества и недостатки. Именно сочетание особенностей каждой формы инвестирования в конкретных условиях её реализации определяет степень эффективности. В диссертации предложен алгоритм формирования механизма внутреннего инвестирования, по которому можно определить необходимость введения в деятельность дополнительных факторов. Усовершенствовано методику комплексного анализа деятельности предприятий промышленности. Определены и систематизированы источники финансирования инвестиционной деятельности. Предложен матричный подход к выбору оптимальной структуры финансирования инвестиционного портфеля предприятия. Таблица результатов матричного анализа позволяет

детализировать каждое из направлений получения ресурсов, что обеспечивает успешную деятельность предприятию в зависимости от цели инвестирования и задач, которые поставлены на первом этапе механизма внутреннего инвестирования. Проанализированы основные преимущества и недостатки использования внутренних и внешних источников финансирования инвестиционного портфеля, после чего сделано вывод о необходимости ситуационного использования этих источников на предприятиях промышленности Украины. Для формирования инвестиционного процесса на промышленном предприятии разработана методика комплексной оценки экономической эффективности работы механизма внутреннего инвестирования, представленная с помощью модели “инвестиции - производство”. Методика включает в себя корреляционно - регрессионный анализ, с помощью которого эффективность механизма определяется не одним значением, а интервалом, который устанавливает руководство предприятия. Эта экономико-математическая модель позволяет проанализировать и обосновать управленческое инвестиционное решение с помощью определения оптимальных объёмов производства, темпов замены основного капитала, доли рынка, которая контролируется предприятием, а также их взаимосвязи. Преимуществами такого подхода к определению эффективности инвестиционной деятельности является динамичность и гибкость данной модели. Модель позволяет получить для анализа показатели эффективности во взаимозависимости, чего требует рыночная экономика, не по отдельным инвестиционным проектам, а по инвестиционному портфелю предприятия, учитывая не только объём инвестиций, а главное инновационную их направленность.

Ключевые слова: эффективность инвестиционных процессов, управление инновационными процессами, уровень развития производства, направления воспроизводства основных фондов, фактор времени, критерии эффективности инноваций, накопление капитала.

Kudoyar O.Y. Devising the mechanism of inner investing in industrial production. – Manuscript.

The thesis for the degree of the Candidate of Sciences in specialty 08.02.02 – Economics and management of scientific – technological progress. – National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv, 2003.

In the thesis methodical principles enabling to enhance competitive abilities of the Ukraine industrial enterprises due to effective organization of the investing system are worked out. The classification of investments has been improved. Factors of the investing process are systematized. The model of the inner investment mechanism with main principles of investment has been developed. The methods of complex analysis of the industrial enterprises activities are improved. The sources of financing investment activity are determined and systematized. Proposed here is a matrix approach to the selection of suitable structure of financing investment of the enterprise portfolio. The procedure for analyzing activity effectiveness of the inner investment mechanism has been worked out with consideration of industrial enterprises and taking into account qualitative and quantitative indices.

Key words: effectiveness of investment processes, control of innovation processes, level of production development, directions of the renewal basic funds, the time aspect, criteria of the innovation effectiveness, accumulation of capital.

Кудояр Олена Юріївна

Розробка механізму внутрішнього інвестування на промисловому виробництві

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Спеціальність 08.02.02 – економіка та управління науково-технічним прогресом

Підп. до друку 11.03.2003 р. Формат паперу 60x90 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк RISO.
Формат видання 145x215.
Умовн. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,84
Замовлення № 229/03 Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Видавництво ХНАДУ 61002, м. Харків - МПС, вул. Петровського, 25

*Свідоцтво державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України
про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції,*